

de auteurs veelvuldig aangeven, vooral een sleutelrol heeft opgenomen in de Britse imperiale herdenkingstraditie. Niettemin slagen Connelly en Goebel erin ook Duitse herinneringen aan Ieper een volwaardige plaats in het boek te geven. Andere actoren blijven dan weer enigszins onderbelicht. Wat de Franse memorialisering betreft, stippen de auteurs terecht aan dat het vooral Verdun was dat een sleutelrol speelde in de herinnering aan WO I. Maar andere narratieven hadden een prominenter plaats kunnen krijgen. Hoewel de auteurs bijvoorbeeld schrijven dat *'the world came to Ypres between 1914 and 1918, and many people from across the globe have been coming ever since'* (p. XIII), hadden de multiculturele en globale dimensies van de herinneringscultuur in Ieper (een thema waaraan de afgelopen jaren veel aandacht werd besteed, bijvoorbeeld door Dominiek Dendooven) meer uitgewerkt kunnen worden. En hoewel het lovenswaardig is dat de auteurs ook de IJzertoren in hun analyse betrekken, zijn een viertal bladzijden wellicht te weinig om de grote complexiteit van de toren uit de doeken te doen. De Belgische patriotische herdenkingstraditie, bijvoorbeeld in de jaren twintig, blijft nagenoeg volledig uit beeld. En ook de lokale dimensie van de herinneringscultuur blijft uiteindelijk onderbelicht. Uiteraard wordt de *Last Post* vermeld, maar zowel de lokale insteek bij de reconstructie van de stad in de jaren twintig als de naoorlogse profilering van Ieper als vredesstad hadden meer aandacht kunnen krijgen. En tot slot blijft ook de uitzetting over de oorlogsmusea in de streek wat beperkt. Dat is een gemiste kans, want sinds de jaren negentig hebben musea als 'media' van publieksgeschiedenis en slagveldtoerisme alleen maar aan belang gewonnen.

Maarten Van Alstein

SEBASTIAN BISCHOFF, CHRISTOPH JAHR,
TATJANA MROWKA, JENS THIEL (EDS)
*"Belgium is a beautiful city"? Resultate und
Perspektiven der Historischen Belgienforschung
(Historische Belgienforschung, Band 5)*

Münster, Waxmann Verlag, 2018, 248 p.

De verdienste van de werkgroep Belgische geschiedenis die in 2012 in Berlijn werd opge-

richt, is dat hij historici die wetenschappelijk onderzoek verrichten naar de geschiedenis van België met elkaar in contact brengt en hen door de organisatie van regelmatige workshops een platform biedt voor de uitwisseling van vakkennis. Tegelijkertijd geeft de werkgroep de reeks *Historische Belgienforschung* uit bij Waxmann-Verlag in Münster. Als vijfde band in de reeks is dit boek verschenen, waarin de bijdragen van de workshops in Berlijn in 2015 en van die van Paderborn in 2016 zijn gebundeld. Aangezien het wetenschappelijk onderzoek in ons buurland naar de geschiedenis van België - in vergelijking met dat over Nederland bijvoorbeeld - nog vrij beperkt is, is het bedoeling van dit werk om een overzicht te bieden van de belangrijkste historische studies over België in het Duitstalige gebied en gedeeltelijk ook daarbuiten (p. 11). Daarom wordt in deze bundel een brede waaier aan thema's behandeld, zowel chronologisch als thematisch. Er is niettemin een duidelijke focus op de Eerste Wereldoorlog en zijn gevolgen.

Aan deze bundel hebben negentien voornamelijk Duitse en Belgische auteurs meegewerkt, behalve historici ook enkele vertegenwoordigers van de andere geesteswetenschappen. In achttien bijdragen behandelen zij vragen over de Belgische geschiedenis die reiken van de 16de eeuw tot de hedendaagse geschiedenis. Het resultaat is een caleidoscoop van het Duitstalig onderzoek over de geschiedenis van het Koninkrijk België, dat tegelijk de hele bandbreedte weerspiegelt van de onderzoeksmethodes die vandaag gangbaar zijn in de geschiedenis en in de geesteswetenschappen. Na een inleiding door de editors opent de chronologisch gestructureerde bundel met twee bijdragen over de vroegmoderne tijd. Ramon Voges gaat in op de opstand der Nederlanden tegen Filips II in het midden van de 16de eeuw. Hij doet dit aan de hand van de analyse van de berichten van de Mechelse koperetser Frans Hogenberg. Christian Mühling onderzoekt de tachtigjarige oorlog tussen de Nederlanden en Spanje die onmiddellijk daarop volgde. Hij bestudeert die oorlog vanuit de religieus-politieke dimensie van het conflict voor de katholieke Zuidelijke Nederlanden.

Met een grote sprong in de tijd volgt daarna de bijdrage van Christian Reimann. Die is gewijd aan de sociopolitieke spanningen in België op het einde van de 19de eeuw op basis van de debatten i.v.m. de herziening van de Belgische grondwet. Daarna komen zes bijdragen i.v.m. de Eerste Wereldoorlog. Sebastian Bischoff thematiseert hoe de oorlogsmisdaden waarvan de Duitsers door de geallieerden beschuldigd werden, in de Duitse pers werden onthaald. Sophie De Schaepdrijver beschrijft hoe het jaar 1916 voor de Belgen het keerpunt werd in de manier waarop zij de bezetting ervaarden en Jens Thiel gaat na welke belangen de Duitse vakbonden nastreefden bij de inzet van de Belgische dwangarbeiders in de Duitse oorlogsindustrie. Geneviève Warland geeft daarna een - zeker voor de Duitse lezer - zeer interessant overzicht van het Belgisch onderzoek in het kader van 100 jaar Eerste Wereldoorlog. Winfried Dolderer thematiseert tenslotte de vernietiging en de heropbouw van de Leuvense universiteitsbibliotheek als proces van herinneringspolitiek, vooreerst Christian Hernbeck fotografische bronnen over de Duitse bezetting voorstelt. De vier volgende bijdragen behandelen het interbellum en de tweede nationaalsocialistische bezetting van 1940 tot 1944. Johannes Konty beschrijft de verhouding tussen het Belgische Koningshuis en de in 1920 aan België afgestane Pruisische districten Eupen en Malmedy. Ine Van Linthout onderzoekt hoe de nationaalsocialisten de Vlaamse bevolking *rassepolitisch* hebben gesitueerd. Andrea Hurton heeft het over tot nu toe onbekende activiteiten van Oostenrijkers in het Belgisch verzet en Juliane Albert en Herbert Reinke beschrijven de processen in de Berlijnse strafrechtbanken tegen Belgische verplicht tewerkgestelde arbeiders.

De vijf laatste bijdragen zijn gewijd aan hedendaagse geschiedenis en tonen dat de Duitse geschiedschrijving ook relevante bijdragen kan leveren voor bijzondere thema's van de recente Belgische geschiedenis. Juliano de Assis Mendonça onderzoekt de sluikehandel door Belgische soldaten in de Duitse Bondsrepubliek, een aspect van de zogenaamde 'tiende provincie' waarvoor tot nu toe maar weinig aandacht was. Met de

10de provincie werden eerst de bezettingstroepen en later de troepen van het NATO-contingent bedoeld die in Duitsland hun legerdienst hebben volbracht. Klaas de Boer onderzoekt de splitsing van de Leuvense Universiteit als symbool van het Waals-Vlaams conflict en stelt vast dat die splitsing kan worden beschouwd als het keerpunt van een 'tegen elkaar' naar een 'naast elkaar' van de twee grote taalgroepen in het land. Daniel Tödt en Julien Bobineau tenslotte behandelen de Belgische koloniale geschiedenis. Terwijl Tödt zich verdiept in de vraag naar de Belgische invloed op de Congolese elite, neemt Bobineau de vernieuwing van het Afrika-Museum in Tervuren onder de loep. Sabine Schmitz sluit de bundel af met een literatuurhistorische bijdrage over de narratieven van de Moslimgemeenschap in België. Zij doet dit aan de hand van de werken van Rachida Lamrabet, Ismaël Saidi en Fikry El Azzouzi.

De nieuw band van de *Historische Belgienforschung* is om twee redenen geslaagd. Enerzijds wekt hij bij de Duitse lezers de nieuwgierigheid naar de onbekende burens en hun geschiedenis. En tegelijkertijd wordt de Duitse lezer door het omvangrijke voetnotenapparaat geïnformeerd over de laatste stand van het onderzoek van belangrijke vragen in de Belgische geschiedschrijving. Aangezien dit nu net de bedoeling was van de workshops en de bijdragen van de symposia is het doel dus bereikt. Anderzijds is deze band ook voor Belgische collega's die de derde landstaal beheersen hoogst interessant. In vele bijdragen valt de scherpe analyse van de Duitse collega's op en de sterke focus op thesen en structuren zorgt voor een verrijkende blik op typische thema's van de Belgische geschiedschrijving. De volgende workshop 2019 vindt trouwens plaats in België, in het Duitstalige Eupen.

Peter Quadflieg

DIMITRI RODEN

Ondankbaar België: de Duitse repressie in de Tweede Wereldoorlog

Amsterdam, AUP, 2018, 356 p.

'*Ingrata Belgia, non possidebis ossa mea.*' Aldus, zo gaat de legende, sprak de Duitse generaal Alex-